

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
Спеціальність 204 Технологія виробництва і переробки продукції
тваринництва
Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Допускається до захисту:
Завідувачка кафедри технології
виробництва і переробки
продукції тваринництва
к. с.-г. н., доцентка
_____ Олена ЛЕСНОВСЬКА
"___" _____ 2025 р.

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти Бакалавр на тему:

**Технологічні особливості тренінгу молодняку коней в комунальному
позашкільному навчальному закладі «Спеціалізована дитячо-юнацька
спортивна школа олімпійського резерву з кінного спорту» Дніпровської
міської ради**

Здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти _____ Надія ПОСТОЙКО

Керівниця дипломної роботи
к. с.-г. н., доцентка _____ Олена ЛЕСНОВСЬКА

Дніпро-2025

ЗМІСТ

Завдання	3
Анотація	5
1. Вступ	7
1.1. Актуальність теми	7
1.2. Мета і задачі	8
2. Огляд літератури	9
2.1. Тренінг та його вплив на стан здоров'я спортивних коней	9
2.2. Лікувальна дія верхової їзди	15
3. Матеріал і умови досліджень	20
3.1. Матеріал, мета і методи досліджень	20
3.2. Умови досліджень	21
4. Технологічні особливості тренінгу молодняку коней	23
4.1. Склад та характеристика конепоголів'я	23
4.2. Особливості екстер'єру спортивних коней	24
4.3. Утримання коней	32
4.4. Схеми тренування коней	35
5. Ефективність проведення тренінгу	38
6. Вплив галузі на навколишнє середовище	41
7. Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях	43
Висновки та пропозиції	45
Список літератури	47

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Спеціальність 204 Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва

Освітній ступінь «Бакалавр»

Кафедра Технології виробництва і переробки продукції тваринництва

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Зав. кафедри _____

“ ____ ” _____ 2025 р.

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу здобувачі першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти

Постойко Надії Миколаївні

(прізвище, ім'я по батькові)

1.Тема роботи: Технологічні особливості тренінгу молодняку коней в комунальному позашкільному навчальному закладі «Спеціалізована дитячо-юнацька спортивна школа олімпійського резерву з кінного спорту» Дніпровської міської ради

затверджена наказом по університету від “ 05 ” травня 2025 р. № 948

2.Термін здачі здобувачем завершеної роботи червень 2025 року

3.Вихідні дані до роботи: для написання роботи матеріалом слугувала документація підприємства, а саме відомості зважування молодняку, картки дорослого поголів'я з зазначеними показниками продуктивності, схеми та методики тренінгу коней в господарстві, раціони годівлі тощо.

4.Короткий зміст роботи – перелік питань, що розробляються в роботі
в роботі представлені технологічні особливості тренінгу молодняку коней, схеми та методика проведення тренувань, навантаження та реакції організму коней на проведені тренування.

5.Перелік графічного матеріалу (точно вказати обов'язкові креслення)
таблиць, рисунків

6. Консультанти по проекту (роботі), з зазначенням розділів проекту, що їх стосуються

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Охорона праці в господарстві	Лесновська О.В.	18.05.2025	02.06.2025

7. Дата видачі завдання: “_2_” вересня 2024 р.

Керівниця _____ (підпис)

Завдання прийняла до виконання _____ (підпис)

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Етапи дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Актуальність теми. Мета і задачі роботи	Вересень 2024 р.	виконано
2.	Огляд літератури. Тренінг та його вплив на стан здоров'я спортивних коней. Лікувальна дія верхової їзди.	Вересень-истопад 2024 р.	виконано
3.	Матеріал, мета і методика досліджень. Умови досліджень	Жовтень 2024 р.	виконано
4.	Власні дослідження	Жовтень 2024 р. – травень 2025 р.	виконано
5.	Екологічні заходи	Квітень 2025 р.	виконано
6.	Охорона праці в господарстві	Травень 2025 р.	виконано
7.	Висновки і пропозиції	Травень-червень 2025 р.	виконано

Здобувачка вищої освіти _____ (підпис)

Керівниця роботи _____ (підпис)

Анотація

Робота виконана на 48 сторінках, містить 6 таблиць та 8 рисунків.

Робота присвячена актуальним проблемам галузі та технологічним особливостям тренінгу молодняку коней. Також в огляді літератури представлені дані щодо лікувальної дії верхової їзди. Наведено мету та методику, умови досліджу.

В роботі представлені особливості розвитку коней, породний склад в господарстві та наведено основні схеми та фази тренінгу, рівень фізичних навантажень.

Також наведена ефективність проведення тренінгу на підприємстві на основі результатів проведених змагань за період 2024-2025 рр.

В кінці роботи сформовані висновки та пропозиції виробництву щодо покращення технології проведення тренінгу коней верхових та напівкровних порід.

Ключові слова: спортивні коні, тренінг, особливості екстер'єру, схеми та фази тренувань.

Annotation

The work is completed on 48 pages, contains 6 tables and 8 figures.

The work is devoted to the current problems of the industry and technological features of training young horses. The literature review also presents data on the therapeutic effects of horseback riding.

The purpose and methodology, conditions of the experiment are given.

The work presents the features of the development of horses, the breed composition in the farm and the main schemes and phases of training, the level of physical exertion are given.

The effectiveness of training at the enterprise is also presented based on the results of competitions held for the period 2024-2025.

At the end of the work, conclusions and suggestions for production were formed regarding improving the technology of training riding and half-blood horses.

Keywords: sport horses, training, exterior features, training schemes and phases.

1.ВСТУП

1.1. Актуальність теми

Спортивне конярство вимагає специфічного підходу не тільки до умов утримання, догляду за кіньми, їх годівлі, але і до схем тренінгу, фізичних навантажень, методики заїздки та подальшого тренування.

Сам тренінг – систематичний процес фізичної та психічної підготовки коня до виконання певних завдань, таких як верхова їзда, сільськогосподарські роботи, спортивні дисципліни або участь у виставах. Його основа – підвищити роботоздатність коня, тобто здатність витримувати фізичне навантаження, ефективно виконувати завдання та залишатися здоровим.

Основні аспекти, які пов'язують тренінг із розвитком роботоздатності молодняка коней, це:

1. Фізична підготовка, так як тренування зміцнюють м'язи, сухожилля, суглоби та серцево-судинну систему, що дозволяє коню довше працювати без перевтоми та зберігаючи постійність фізіологічних та фізичних показників.

2. Витривалість і дихальна ефективність, так як аеробні вправи (тривалі за часом) розвивають здатність ефективно використовувати кисень, що критично для витривалості, а також збільшує об'єм перекачування крові та надходження в органи, що стимулює їх роботу.

3. Психічна стійкість, так як хороший тренінг зменшує стрес, підвищує концентрацію, слухняність і довіру до наїзника, а це особливо важливо для спортивних або поліцейських коней, де ці ознаки є запорукою ефективної роботи.

4. Попередження травм, так як грамотно побудований тренувальний режим дозволяє уникати перенавантаження та травм, які негативно впливають на роботоздатність та довголіття коней.

5. Спеціалізація, так як тренінг повинен відповідати тій роботі, яку виконуватиме кінь: упряжна робота, виїздка, скакові перегони, конкур тощо.

Таким чином, саме тренування є основою для формування навичок коней, які в подальшому сприятимуть вибору його кар'єри та стану здоров'я.

1.2. Мета і задачі

Мета роботи – розглянути технологічні особливості проведення тренінгу, його схеми та методик для молодняку коней української верхової породи в кінноспортивній школі олімпійського резерву в місті Дніпро.

Для досягнення такої мети було поставлено наступні задачі:

- зробити аналіз джерел літератури, автори яких безпосередньо займалися питаннями вирощування та методикою тренінгу, розробкою ефективних схем для коней спортивного напрямлення. При цьому увагу зосередили на виділенні найкращих схем та вивченні особливостей фізичних навантажень при вирощуванні коней верхового та скакового напрямку;
- встановити структурний та породний склад коней в господарстві;
- вивчити особливості екстер'єрного профілю (проміри тіла, індекси) коней скакового та верхового напрямлення;
- проаналізувати умови використання тварин;
- вивчити та зробити аналіз схем та методик тренінгу для спортивних коней в господарстві;
- проаналізувати ефективність проведення тренувань на підприємстві;
- зробити висновки щодо ефективності тренінгу на підприємстві;
- запропонувати господарству деякі технологічні особливості тренінгу спортивних коней.

2. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

2.1. Тренінг та його вплив на стан здоров'я спортивних коней

Стан здоров'я молодняку коней будь-якого напрямку використання насамперед залежить від правильної організації його досуга, годівлі, утримання і, особливо, від розподілу фізичних навантажень під час проведення тренінгу. Тренінг та здоров'я – основні складові добробуту та благополуччя коней різних порід.

Більш придатними для верхової їзди через свій слухняний темперамент і пружну спину є коні верхових та верхово-упряжних порід, одомашнення яких відбулося приблизно в 4500-3000 роках до нашої ери, що зробило верхову їзду необхідною для переміщення на великі відстані. Експериментування над видами та методами тренінгу коней, їх верхового спорядження проводилися з другої половини 5-го тисячоліття до нашої ери. Розмір тіла та здатність до перенесення ваги коней стали основними факторами для поширення верхової їзди [15].

Саме тренування коней представляє собою поступовий процес, що вимагає системності, а також врахування індивідуальних особливостей тварини. При цьому на початковому етапі дуже важливою є організацію легких робіт на корді та помірно легке навантаження (в цей період молодняк адаптується до схеми тренувань та рівномірності фізичного напруження. Після таких тренувань формується витривалість молодняку та вміння використовувати рівномірний біг риссю або галопом. Крім того, спеціалізоване тренування для спортивних коней включає стрибки через різної висоти бар'єри.

Велику увагу приділяти слід розминці і заминці в манежі, що проводяться щодня і є обов'язковими перед і після кожного заняття для попередження травм і профілактики хвороб кінцівок.

Стан здоров'я коня визначається як фізичними, так і поведінковими показниками, які виражаються температурою тіла (у нормі 37,5–38,5°C),

пульсом 28–44 удари/хв у спокої, дихання – 8–16 вдихів/хв, стан волосу та копит – блискучі і міцні волос та копита без тріщин. Крім того, апетит і поведінка є основними показниками ефективності проведення будь-яких заходів, в тому числі і тренінгу: активність, інтерес до їжі, планомірна соціальна поведінка в стаді або в манежі (загоні).

Не забуваємо про психоемоційний стан тварини: коні дуже чуйні до стресу. Тому важливо уникати грубого поводження, забезпечувати стабільний добробут і соціальний контакт з іншими кіньми, хоча б під час прогулянки в загоні чи на пасовищі.

В Україні найбільш придатними серед верхових порід до різних схем тренінгу є коні української верхової породи, які мають найкращі адаптаційні якості, показники витривалості та селекційно-обумовлену високу роботоздатність і здоров'я. Постійне племінне удосконалення генеалогічних комплексів в породі надає можливості відібрати поголів'я з найвищими показниками індексу спортивної роботоздатності, що підвищує ефективність використання цих тварин в спорті та інших видах їзди [4,19].

Поради щодо правильності посадки вершника, спорядження для верхової їзди та набуття навичок і гарної форми їзди завжди є актуальними при початкових етапах організації тренінгу молодняку спортивних коней, так як саме від терплячого ставлення та правильності виконання програми підготовки молодняку залежить формування його психоемоційного стану, норовливості та подальших здібностей і результативності у спорті [5].

Окрім того, від розподілу навантажень та часу при тренінгу формується характер коня, а саме його здатність адаптуватися, приходить «в норму» після навантажень. Так, Кабасовою І. та іншими розроблено та проаналізовано вплив комплексу прийомів для підвищення стресостійкості коней: вмикання музики, записів оплесків, верхова їзда серед населеного пункту, рись по пересіченій місцевості тощо. Під час досліду враховано емоційний стан тварини, його гомеостатичні показники здоров'я. За рахунок запропонованим заходам встановлена економічна ефективність застосування комплексу

прийомів для підвищення стресостійкості в системі тренінгу коней з метою підвищення результативності їх участі у змаганнях і зменшення витрат [26].

Відомо, що інтенсивне фізичне напруження молодняку під час тренінгу викликають в їх організмі кисневу недостатність, яка знижує роботоздатність тварини та їх спортивну витривалість. Якщо не вжити заходів щодо усунення гіпоксії, в тому числі тканинної, то це викличе безповоротний розвиток різних патологічних зрушень в організмі. Процеси окиснення та відновлення в організмі молодняку відбуваються залежно від рівня тренуваності та обсягів фізичних навантажень, що необхідно враховувати при індивідуальному підході до тренінгу коней, складанні програм та обсягів тренувань [Андрійчук, Ткачова].

Петрушко М.П. та Кабасова І.О. вказували в своїх дослідженнях про тісний зв'язок між типом вищої нервової діяльності коней і умовами спортивних навантажень. Так, коні з урівноваженим і рухливим типом нервової системи є стійким до стресових ситуацій, в тому числі до фізичних навантажень, та показують кращі результати при тренінгу та в змаганнях. Крім того, знання типу нервової діяльності допомагає покращити тренінгові стратегії та підвищити ефективність підготовки молодняку [29].

Загальні принципи тренінгу базуються на ступені формуванні опорно-рухового апарату коней, тому самі навантаження та тренування мають бути помірними, послідовними й орієнтованими на розвиток координації, витривалості та слухняності тварини.

При щоденних тренуваннях основними типами вправ є кавалетті, які представляють собою низькі перешкоди висотою 40-50 см і використовуються для розвитку координації тварини, робота по колу (на корді), яка є необхідним показником розвитку балансу та гнучкості коня, вправи на перехід алюрів, що формують в тварини показники контрольованості і слухняності, за можливості використання плавання, що більш посилює зміцнення м'язів без навантаження на суглоби, обов'язкові прогулянки на природі, так як вони є запорукою зменшення стресу та

подальшого розвитку витривалості молодняку. Не можна забувати, що потрібно постійно контролювати стан копит та сухожилок, проводити при цьому регулярні масажні вправи та легку фізіотерапію. А також надавати 1-2 рази на тиждень вільного відпочинку від усіх тренувальних заходів, так як занадто збудливі тварини швидко виснажуються та втрачають свою спортивну цінність.

Слід відмітити, що стан здорового коня можна проконтролювати за морфо-хімічними показниками крові, в якій після фізичного напруження виникають зрушення. Так, зростання кількості лейкоцитів, еритроцитів, гемоглобіну у коней є нормальним показником адаптування до стресового стану, яке викликане тренінгом. Але при цьому кислотна ємність в організмі зменшується, а кількість молочної кислоти навпаки збільшується, що є свідченням інтенсивної роботи м'язів тварини, коли внутрішні органи, в тому числі печінка, не можуть швидко провести свої метаболічні функції [27,30].

Самі тренування та фізичне навантаження активізує в молодому організмі коня як аеробні, так і анаеробні процеси: після інтенсивних вправ у крові коней рівень лактату, пірувату, продуктів окиснення ліпідів підвищується, що вказує на розвиток стресової відповіді організму та свідчить про активізацію анаеробного гліколізу. У результаті фізичних навантажень спостерігається зниження концентрації натрію та калію в сироватці крові, що зумовлено їх втратою з потом. Такий процес може спричинити порушення електролітного балансу.

Також під впливом м'язової активності зменшується рівень кальцію та неорганічного фосфору, оскільки ці елементи активно залучені в енергетичні та скоротливі процеси. Концентрація магнію в крові зберігається на стабільному рівні, що свідчить про високий ступінь його гомеостатичної регуляції навіть у стані фізіологічного навантаження.

Ціленаправлене вирощування молодняка – це відповідальний процес, який вимагає знань, досвіду та уважного підходу на кожному етапі. Починаючи від періоду новонародженості, де спочатку жеребеня отримує

молоко матері впродовж 6-7 місяців. Потім додатковий прикорм: із 2–3 тижня поступово вводять концентрати та сіно хорошої якості. При цьому не забувають про умови догляду: регулярна перевірка стану копит, щеплення та дегельмінтизація.

Слідуючим етапом є відлучення молодняку, при якому поступовість є головним критерієм мінімізування стресу. До того ж групове утримання в цей період згладжує бурливу поведінку лошат і розвиває в них соціальні навички та підтримує фізичну активність.

Наступний – підрістковий період (до 2–3 років), при якому годування виходить на перший план, так як раціон має бути збалансованим за білками, вітамінами та мінералами і особливу увагу приділяють кальцію та фосфору для розвитку кістяка. Фізична активність в цей період сприяє правильному фізичному розвитку при застосуванні достатнього простору для вільного руху. Контакт з людьми просто необхідний з раннього віку, це привчає молодняк до амуніції, рук, спокійної поведінки при огляді та при участі в груповому тренінгу та змаганнях. Не можна забувати про добробут: санація місць утримання, підтримка чистоти, достатня вентиляція, суха підстилка в денниках.

Вирощування молодняка коней потребує не лише дотримання технічних норм, а й любові до тварин, дотримання біоетичних правил поведінки. Це є інвестиція в здорове, сильне та продуктивне майбутнє конепоголів'я.

Схеми тренінгу для спортивних коней представляють собою спеціальні структуровані програми фізичних вправ та алюрів, які мають на меті розвиток сили, витривалості, координації та психоемоційної стабільності молодняка коней. Правильне планування і організація тренінгу забезпечує досягнення оптимальної спортивної форми без перевантаження чи травмування.

Сутність схем тренінгу спортивних коней полягає у фазності підготовки, дотриманні принципу поступовості та почерговості, чергуванні

навантажень та їх частоти, а також в постійному контролі стану здоров'я з врахуванням індивідуальних здібностей та особливостей тварини.

Фазність підготовки при тренінгу наступна:

- підготовчий етап, який сприяє адаптації організму до навантажень, супроводжується розвитком базової витривалості, зміцненням м'язів та зв'язок, тренуванням всієї серцево-судинної системи;
- основний етап формує розвиток спеціалізованих навичок та закріплює технічну підготовку коней.
- передзмагальний етап є відпрацюванням елементів з урахуванням стресових умов та різного фізичного напруження;
- змагальний етап є основним, заради якого проводилося все вирощування та тренування молодняку і включає в себе безпосередню участь у змаганнях;
- відновлювальний етап поєднаний зі зниженням інтенсивності навантажень, відпочинком коней та є основним для профілактики травм та набутих хвороб.

Принцип поступовості при тренінгу вимагає збільшення фізичного напруження та навантаження поступово, тривало, з інтенсивністю рухів та складністю фізичних вправ.

Організація результативного тренінгу повинна враховувати і індивідуальні особливості коней, такі як вікові зміни розвитку, породні та психічні особливості, показники здоров'я та вимоги конкретної дисципліни, яка стоїть на меті (виїздка, конкур тощо). При цьому необхідне чергування навантажень: аеробних (довгі спокійні пробіжки) і анаеробних (інтенсивні спурти), силових вправ і координаційних, днів інтенсивних тренувань і днів відпочинку впродовж тижня тощо. Контроль стану гомеостазних показників інтересу коня повинен бути постійним на пульті керування: контролювання пульсу, дихання, температури, самої поведінки та апетиту, стану копит і суглобів.

Таким чином, ефективна схема тренінгу — це не жорсткий графік, а

гнучка система, яка адаптується під кожного коня. При цьому успішний тренер враховує фізіологію, настрій і динаміку прогресу самої тварини.

2.2. Лікувальна дія верхової їзди

Регулярна фізична активність рекомендувалася десятиліттями через помітну користь для здоров'я. Останні статистичні дані свідчать про те, що фізична активність і сидяча діяльність – відрізняються, і що надмірна сидяча діяльність може бути шкідливою для здоров'я та благополуччя людини [28].

Відомі переваги для здоров'я та регулярна фізична активність формують загальні теорії розуміння фізичної активності за рахунок верхової їзди, а також ефективні заходи для зменшення сидячої активності. В літературних джерелах є багато прикладів щодо технологічних підходів, які пропонують новий і потенційно більш стійкий підхід до втручання у активність людини. При цьому вимірювання фізичної активності представляє унікальні проблеми, які частково вирішуються за допомогою технології іпотерапії [18].

Науковці та практики визнають ефективність верхової їзди не лише як засобу пересування, а й як методу лікування для осіб із порушеннями здоров'я. Ще за давніх часів формалізовували використання цього виду активності як терапевтичного інструмента, і сьогодні така практика розвивається не лише для подолання фізичних обмежень, а й у роботі з психічними розладами. Так, за даними R. Urban, виявлення тенденцій інтересу до терапевтичного застосування верхової їзди серед людей із різними нейрокогнітивними порушеннями зростає кожного дня, а також аналіз відповідності цього інтересу рівню поширеності зазначених розладів у різних популяціях [20].

Аналізу сучасних підходів до діагностики і лікування спортивних коней із раптовим зниженням результативності присвячено дуже багато робіт науковців, які розглядають клінічні симптоми, методи обстеження та

терапевтичні втручання в організм тварини, причини зниження спортивної продуктивності коней. Так, автори Art, T., & Van Erck, E., F. Jansen та інші в своїх дослідженнях розглядають різноманітні аспекти, що впливають на здоров'я та працездатність коней, зокрема: фізіологічні фактори, що пов'язані зі змінами в організмі коня, які можуть впливати на його здатність до фізичних навантажень; нутриційні аспекти щодо впливу харчування на загальний стан здоров'я та витривалість коня; медичні умови, при яких обговорюється захворювання та медичні стани, що можуть призводити до зниження продуктивності, включаючи респіраторні, кардіоваскулярні та м'язові розлади. Тобто всебічний огляд факторів, що можуть безпосередньо впливати на спортивну ефективність коней [3,10].

Відмінний вплив іпотерапії на організм людини з порушеннями розвитку виявили своїми дослідженнями автори Jun-Ggeun Park, Seung-Yun Shin, Han-Ju Ahn та інші, які відмітили статистично значущі покращення у фізичних та когнітивних показниках, зокрема балансу, концентрації та координації дітей та рекомендували верхову їзду як комплексне втручання в реабілітаційних програмах. Зміни у моторному контролі, балансових навичках та концентрації уваги після курсу терапії залежить від обраного типу вправ верхової їзди при використанні різних видів алюру та інструментів впливу [10,12].

Ільїним А.Н. та іншими досліджено фізіологічні та психоемоційні зрушення, включно з покращенням рівноваги, координації рухів та соціальної адаптації коней та людей під час верхової лікувальної їзди. Їх робота підкреслює важливість іпотерапії як мультидисциплінарного втручання в реабілітації, вплив іпотерапії на фізичне та психоемоційне здоров'я дітей з інвалідністю. В результаті відмічено покращення координації, м'язового тону, комунікативних навичок і загального психологічного стану після проходження курсу. Однак, автори також підкреслюють важливість індивідуального підходу до тварини та комплексної підтримки [25].

Дослідженнями Yoon Sang-taek & Park Byeong-hun встановлено позитивний вплив програми вправ верхової їзди на фізичні та психологічні фактори людей із розумовою відсталістю. При цьому метод вивчав вагу, жирові відкладення, м'язи, силу рук, силу м'язів живота, гнучкість, відчуття рівноваги та психічні фактори шістнадцять разів, два рази на вісім тижнів, завдяки чому було зроблено остаточний висновок: по-перше, дозволяємо людям з розумовими вадами проходити програму вправ верхової їзди шістнадцять разів протягом восьми тижнів, щоб позитивно змінити фізичну конституцію досліджуваної групи, таку як вага, жир, м'язи, а не контрольна група; по-друге, не в контрольній групі, а в тестовій групі була покращена витривалість, така як сила рук, сила м'язів живота, гнучкість, відчуття рівноваги; по-третє, люди з інтелектуальною недостатністю проходили програму вправ верхової їзди шістнадцять разів протягом восьми тижнів, що позитивно впливало на психічні фактори, такі як активне вираження та саморозуміння, очищення, сентиментальне усвідомлення та соціалізація, стан психічних настроїв не в контрольній, а в тестовій групі [21].

В конярській практиці основу клінічної оцінки проблем, пов'язаних з продуктивними рухами коней, можна попередити та вирішити, знаючи повний анамнез та фізичний стан тварини. Психоемоційний стан тварини та його опорно-рухова активність безпосередньо є важелем при виборі методики лікувальної їзди для людей. Опорно-рухову та неврологічну системи коня можна оцінити шляхом спостереження за рухами та ходом коня під час кроку та рисі, як на прямій, так і в поворотах, і заднім ходом, вимірюванням маси тіла тощо. Все це дає змогу ціле направлено використовувати тварину як засобу терапії для пацієнтів [7].

Lee Jong-gu та інші аналізували вплив дворазової на тиждень лікувальної верхової їзди на психологію дітей із СДУГ. Дослід тривав протягом 6 тижнів і за допомогою вимірювання K-ARS та SSRS для дослідження психологічних змін до та після терапевтичного катання встановлено зменшення симптомів дефіциту уваги та синдрому

гіперактивності, також відмічено підвищення комунікабельності: співпраці, здатності до емпатії та самоконтролю. Таким чином, терапевтична верхова їзда може зменшити неприйнятну поведінку та покращити якість життя людей [13].

У дослідженнях Aranda-García S. та співавторів оцінено окремий ефект кінних програм вправ на фізичні функції у здорових літніх учасників (віком від 61 до 87 років). Серед тридцяти восьми учасників, які брали участь в програмі за схемою три рази на тиждень лікувальна їзда, сімнадцять – показали значні покращення ($P < 0,05$) у силі розгинання колінного суглоба, 10 – мали більшу швидкість ходи та покращення граничного балансу. При цьому максимальну швидкість ходіння, м'язову силу та баланс тіла оцінювали на тижнях: 0, 12 та 16. Дані дослідження дають змогу стверджувати, що тренувальні вправи з конем можуть бути альтернативною терапією для літніх людей, однак за умови, що вони хочуть взаємодіяти з твариною [2].

Вивчали вплив терапевтичних занять верховою їздою на гомеостаз психіки дітей з церебральним паралічем і Jeong Tae-woon, Park Je-Young, Tea Soo Kim та інші. Вибіркою для дослідження були діти, хворі на ДЦП, які мали дефекти пізнання, самостійного ходіння та обслуговування себе. Заняття тривали 30 хвилин дворазово на тиждень протягом 16 тижнів і склалися з базових навичок, ходьби та рисі, а також ігрових навичок. Для перевірки ефективності занять згідно схеми було виміряно підошовний тиск стоп дітей і зроблено наступні висновки: лікувальні заняття верховою їздою позитивно вплинули на підвищення рівноваги дітей з церебральним паралічем [11].

В сучасних умовах війни неабияку роль грає реабілітаційне спрямування верхової їзди на людей та дітей, постраждалих від військових дій, особливо колишніх військових із різноманітними травмами. Військові ветерани та діти мають посттравматичний стресовий розлад після бойових дій, який необхідно лікувати, так як він може спричинити значні соціальні,

емоційні та фінансові труднощі. Доведено, що втручання в психіку людини за допомогою тварин (в тому числі коней) є успішною, прийнятною альтернативою та додатковою терапією лікування. Дані райдтерапевтичні заходи зменшують рівень тривожності та депресії у людини та підвищує якість життя.

Так, дослідями Butkiewicz проведено якісний аналіз спостережень дій людей при верховій їзді. Важливі не лише методи лікувальної їзди, але і особливості вивчення здоров'я та добробуту використовуваних з цією метою коней. Доведено, що середній рівень кортизолу в крові коней підвищувався в межах нормативних рівнів протягом сеансів верхової їзди. Тобто, ефективність лікування ветеранів із посттравматичним стресовим розладом є також позитивною для самопочуття та добробуту самих тварин [6].

Таким чином, лікувальна дія їзди на конях є беззаперечною, так як сукупність фізичних та терапевтичних показників вказують на позитивний ефект на стан здоров'я як хворих, так і здорових людей.

3. МАТЕРІАЛ І УМОВИ ДОСЛІДЖЕНЬ

3.1. Матеріал, мета і методи досліджень

Метою нашого дослідження було встановлення технологічних особливостей тренінгу молодняку коней різного породного складу в умовах кінноспортивної школи, що розташована в м. Дніпро.

Об'єктом було обране різностатеве поголів'я коней верхових та рисистих порід школи.

Матеріал для виконання роботи – документація навчального закладу та власні спостереження та дослідження.

В ході досліджень були сформовані задачі та обрана методика виконання з використанням основних методів (рис. 1).

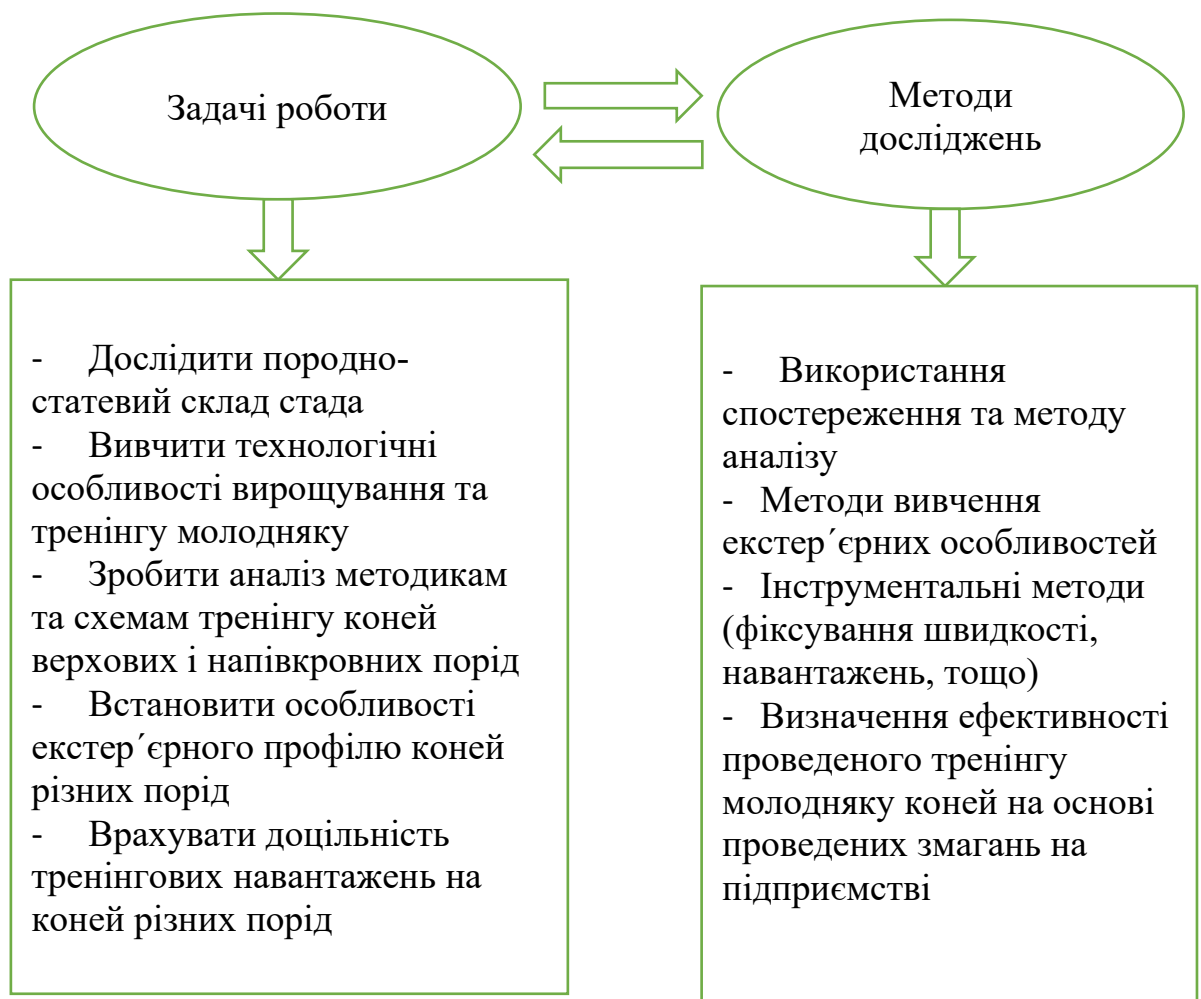

Рис. 1. Задачі та методи досліджень

У своїх дослідженнях тренінгу спортивних коней ми використовували комплексні методи, які охоплюють фізіологічні, фізичні, поведінкові показники стану розвитку коней.

Під час усього дослідного періоду проводили поведінкові спостереження: вивчення реакції на фізичні навантаження, контакт з іншими кіньми тощо. А також проводили тести на послух та концентрацію з метою оцінки рівня нервово-психічної регуляції молодняку.

З метою контролю навантажень та швидкості коней використовували різні сучасні інструментальні прилади.

Застосування такого міждисциплінарного підходу до дослідів дозволило нам комплексно оцінити ефективність тренінгу та потенційні можливості подальшого використання спортивного молодняку.

3.2. Умови досліджень

У місті Дніпро розташована «Спеціалізована дитячо-юнацька спортивна школа олімпійського резерву з кінного спорту», яка є провідним закладом для підготовки спортсменів у різних дисциплінах. Підпорядкована школа Дніпровській міській раді, яка безпосередньо займається забезпеченням тварин кормовими та іншими ресурсами.

Школа спеціалізується на підготовці спортсменів у таких олімпійських видах кінного спорту:

- виїздка, яка направлена на розвиток гармонійної взаємодії між вершником і конем.
- конкур, основна мета якого – це навчання долати перешкоди на визначеному маршруті.
- триборство, як комбіноване змагання, що включає два попередніх види спорту та крос по місцевості з природними херделями (рис.1).

Рис.1. Конюшня з конкурним полем та різними перешкодами для щоденних тренувань і проведення змагань

Крім того, школа пропонує і організовує індивідуальні заняття-навчання верховій їзді для дітей та дорослих. Також є така послуга як прокат коней та прогулянки верхи, екскурсійні програми та верхові прогулянки в сосновому лісі та вздовж мальовничого берега озера, що знаходиться поруч з підприємством.

Таким чином, дане господарство є важливою складовою спортивної інфраструктури міста, що займається підготовкою молодняку коней для подальшої господарської кар'єри.

4. ТЕХНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТРЕНІНГУ МОЛОДНЯКУ КОНЕЙ

4.1. Склад та характеристика конепоголів'я

Навчальний заклад (спортивна школа з кінного спорту) здійснює вирощування та підготовку коней верхових порід для участі у змаганнях з класичних видів кінного спорту. У роботі школи задіяні представники таких порід, як українська верхова, орловський рисак, вестфальська, ганноверська, чистокровна верхова, тракененська, а також французький сель.

Станом на 2024 рік загальна кількість коней у господарстві становить 169 голів, з них 156 – представники верхового та напівкровного типу (таблиці 1).

Таблиця 1.

Склад верхового та напівкровного поголів'я

Категорія порід	Порода	Кількість (голів)	Частка (%)
Верхові:	Українська верхова	123	78,85
	Чистокровна верхова	8	5,13
Напівкровні:	Вестфальська	16	10,26
	Ганноверська	9	5,77
Усього		156	100,0

За даними таблиці 1, найбільшу частку займають українські верхові коні – 78,85 %. Це національна спортивна порода, що має високі тренувальні якості, врівноважений темперамент і широко застосовується в кінному спорті

в Україні. Вона має добрі адаптаційні якості у використанні.

Серед представників верхового конярства в господарстві також використовується чистокровна верхова порода коней (вона є англійського походження). Її частка становить 5,13 %. Вона є основною породою для іподромного спорту в усьому світі та дуже часто використовується для "освіження крові" в інших породах.

Серед іноземних порід в підприємстві представлені коні таких порід, як:

- вестфальська порода (країна виведення Німеччина) – 10,26 %,
- ганноверська порода (виведена в Німеччині) – 5,77 %.

Загалом напівкровні породи становлять понад 16,0 % загального поголів'я. Вони були виведені шляхом схрещування чистокровних верхових коней (англійських або арабських) з місцевими або робочими породами з метою поєднання швидкості, витривалості, елегантності та врівноваженого характеру. В даному підприємстві їх використовуються для підвищення спортивних якостей і конкурентоспроможності вихованців школи на міжнародній арені.

4.2. Особливості екстер'єру спортивних коней

Екстер'єрні особливості відображають будову тіла коней, їх пропорції, розвиток окремих частин і безпосередньо загальну гармонійність. Ці риси мають величезне значення для оцінки придатності тварини до певного виду використання, в тому числі до виду спорту.

Основні показники екстер'єру коней різних категорій представлено в таблиці 2.

Таким чином, коні верхової та напівкрової категорії в господарстві мають всі риси екстер'єру, що задовольняють європейським вимогам до тварин спортивного напрямку.

Таблиця 2.

Основні показники екстер'єру конепоголів'я

Категорія порід	Частина тіла	Опис та критерії оцінки
Верхові та напівкровні	Голова	Має бути сухою, легкою, з прямим або трохи увігнутим профілем. Очі великі, виразні. Вуха середньої довжини, рухливі.
Верхові	Шия	Середньої довжини, високопоставлена, граційна, з гарною м'язовістю.
Напівкровні		Високопоставлена, граційні та вигнута, «лебедина».
Верхові	Холка	Призначена для сідлового спорту, висока та добре обмускуєна, бо сприяє кращому закріпленню сідла.
Напівкровні		Добре виражена, висока, довга.
Верхові та напівкровні	Спина	Пряма, міцна, середньої довжини. Потужний корпус.
Верхові	Поперек	Широкий, добре з'єднаний зі спиною та крупом.
Напівкровні		Широкий, короткий, м'язистий.
Верхові	Круп	М'язистий і трохи подовжений.
Напівкровні		Міцний, похилий, округлий.
Верхові та напівкровні	Груди	Широкі, глибокі – ознака доброго об'єму легенів, що свідчить про добрий кровообіг та забезпечення тканини та органів киснем.
Верхові та напівкровні	Ноги	Прямі, сухі, довгі, з добре вираженими сухожиллями. Скальні суглоби розвинені, копита – правильної форми.
Верхові та напівкровні	Копита	Міцні, симетричні, з еластичною стрілкою.

Коней української верхової породи (УВП) найбільше в господарстві – 79 % від загального поголів'я (рис.2). Це одна з небагатьох вітчизняних порід, створена для потреб спорту, армії та кінного туризму. Її виведення – на основі схрещування місцевих порід із такими елітними, як чистокровна верхова, тракененська, англо-арабські. Ці тварини відрізняються високою працездатністю, доброю витривалістю, стрибучістю, чутливістю та послухом до команд, а також своєю універсальністю в класичних та аматорських змаганнях.

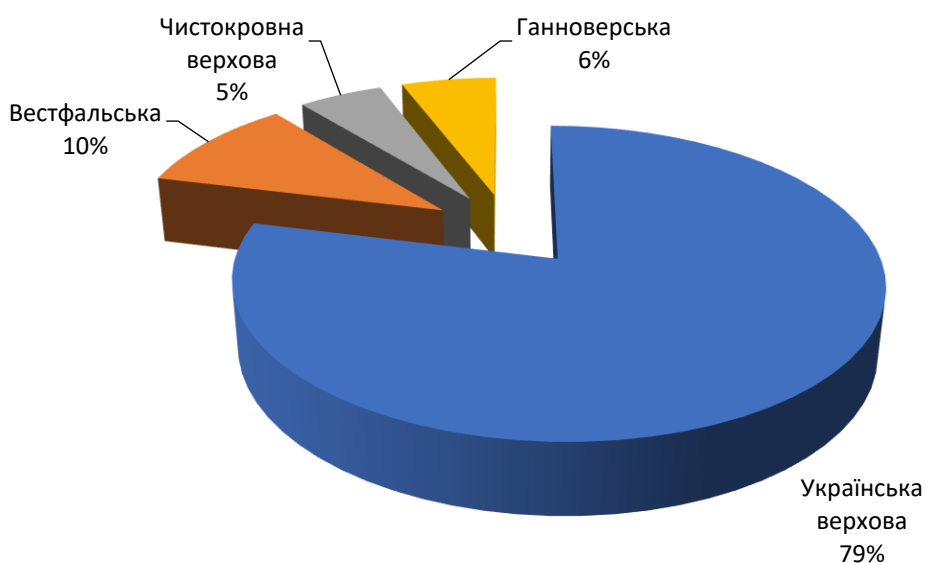

Рис. 2. Розподіл конепоголів'я

Коні вестфальської (ВП) породи в господарстві (їх 10,0 %) мають гармонійний та атлетичний тип екстер'єру, вільні, еластичні, амплітудні, з хорошим поштовхом рухи. Вони поєднують силу та витонченість, що робить їх універсальними в спорті. Завдяки природним м'яким рухам вони особливо популярні у виїзді в господарстві. Вестфальці мають добрий характер, спокійні, але енергійні, що дуже важливо для аматорів і професіоналів. Ця порода має спільне коріння з ганноверською, але відрізняється м'якішим темпераментом і трохи легшою будовою.

Заслуговують уваги також ганноверські коні (ГП) кінноспортивної школи – 6,0 % від загального складу. Ця порода походить з Німеччини і є

однією з найстаріших та найпрестижніших теплокровних порід Європи. Це втілення елегантності, сили та гармонії. Коні мають масивну гармонійну статуру з міцним кістяком та довгими кінцівками, пропорційну будову тулуба з інтелігентним виразом і прямий профіль голови. Використовують в господарстві як у виїзді, так і в конкурах різних типів.

Чистокровні верхові коні (ЧВП) – створені для швидкості, тому їхнє тіло буквально «натягнуте, як струна». В господарстві ці тварини вузькогруді, але ґлибокогруді, з короткою спиною, зі скошеним, але потужним крупом, що надає їм імпульсу під час бігу. Можуть розвивати максимальну швидкість – до 70 км/год. Ці риси роблять їх неймовірними спортсменами, але вони вимагають досвідченого вершника-тренера та добрих умов утримання. На підприємстві їх біля 5,0 % від загального складу.

Проміри та індекси тілобудови зазначених порід коней представлено в таблиці 3.

Таблиця 3.

Проміри тіла конепоголів'я, см

Стать	Зріст (висота в холці)	Довжина тулуба	Обхват грудей	Обхват п'ястка
1	2	3	4	5
Українська верхова (УВП)				
Жеребці	168,0±2,39	169,7±2,76	199,4±4,67	21,7±0,98
Кобили	163,5±3,15	165,3±2,78	193,2±3,41	20,1±1,06
Вестфальська (ВП)				
Жеребці	172,0±4,61	170,9±3,94	204,3±5,12	22,3±1,27
Кобили	167,3±2,95	168,1±2,61	195,4±3,81	21,1±1,14
Ганноверська (ГП)				
Жеребці	170,4±3,92	168,9±4,12	199,6±3,57	21,6±2,19
Кобили	163,9±3,76	162,7±2,41	194,3±2,92	20,6±1,77

Продовження таблиці 3.				
1	2	3	4	5
	Чистокровна верхова (ЧВП)			
Жеребці	166,4±4,53	165,4±3,24	186,9±2,48	20,7±2,03
Кобили	159,8±3,87	160,5±3,17	183,4±3,14	19,4±1,64

За даними таблиці 3, найвищими кіньми в господарстві є жеребці породи ВП (172,0 см), а найнижчими на зріст – жеребці ЧВП (166,4 см). Слід відмітити, що кобили ВП на зріст 167,3 см, тоді як ЧВП – 159,8 см, що на 4,7 % менше.

Жеребці УВП та ГП на зріс – 168,0 та 170,4 см, що є оптимальним показником для спорту і добре підходить, як для виїздки, так і триборства. Кобили відповідно мають висоту в холці – 163,5 та 163,9 см.

Найкоротший тулуб мають тварини ЧВП – 165,4 см у жеребців та 160,5 см у кобил, що сприяє їх жвавості на бігу.

Тварини ВП та ГП за показником довжини тулуба мають такі проміри, як жеребці – 170,9 та 168,9 см, а кобили – 168,1 та 162,7 см відповідно.

Найдовшим тулубом в господарстві характеризується конепоголів'я УВП – 169,7 у жеребці та 165,3 см у кобил, що підтверджує їх універсальність у використанні в різних дисциплінах.

Вестфальці мають найглибші груди, про що свідчить обхват грудей – 204,3 у жеребців та 195,4 см у кобил, що дає їм потужність дихання (більший об'єм повітря) і силу.

Маючи найкращі показники жвавості, коні чистокровні характеризуються найвужчими грудьми – 186,9 у жеребців та 183,4 см у кобил, що свідчить про помірну пристосованість цих тварин до навантажень.

Українські та ганноверські коні – мають приблизно схожі показники обхвату грудей – 199,4 і 199,6 см у жеребців та 193,2 і 194,3 см у кобил

відповідно.

Міцність кістяка дуже часто оцінюють за обхватом п'ястка. З цієї точки зору найміцніший він у вестфалів – 22,3 у жеребці та 21,1 см у кобил.

Українські верхові мають добру міцність (21,7 см), що дозволяє витримувати стрибки й виїздку.

У чистокровних найтонший п'ясток – 20,7 у жеребців та 19,4 см у кобил, що відповідає їхній ролі у скачках, але не в конкурі.

Ганновери та українські коні відрізняються середніми промірами обхвату п'ястка – 21,6 та 21,7 см у жеребців і 20,6 та 20,1 см у кобил.

Таким чином, усі тварини представлених порід в господарстві завдяки своїм екстер'єрним особливостям, притаманним для таких категорій порід, широко використовуються в класичних та інших видах змагань, що підкреслює їх універсальне спортивне значення в господарстві.

На основі взятих промірів для більш досконалого опису тварин були розраховані індекси їх будови тіла (таблиця 4).

Таблиця 4.

Індекси будови тіла жеребців та кобил, %

Стать	Формату	Грудей	Кістяка
1	2	3	4
	УВП		
Жеребці (мерини)	101,0±12,54	118,7±9,38	12,9±5,61
Кобили	101,1±13,73	118,2±11,91	12,3±3,67
	ВП		
Жеребці (мерини)	99,4±10,69	118,8±10,23	13,0±4,29
Кобили	100,5±11,27	116,8±11,22	12,6±5,34
	ГП		
Жеребці (мерини)	99,1±8,96	117,1±13,74	12,7±2,79

Продовження таблиці 4.			
1	2	3	4
Кобили	99,3±10,57	118,6±11,95	12,6±3,63
	ЧВП		
Жеребці (мерини)	99,4±13,47	112,3±14,37	12,4±2,43
Кобили	100,4±12,32	114,8±10,88	12,1±3,07

За даними таблиці 4 розраховані індекси будови є оптимальними для коней спортивного спрямування. Спортивні жеребці (мерини) мають індекси будови наступні: формату від 99,1 до 101,0 %, грудей – від 112,3 до 118,8 %, кістяка – від 12,4 до 13,0 % в розрізі порід. Для спортивних кобил розподіл наступний: формату – від 99,3 до 101,1 %, грудей – від 114,8 до 118,6 %, кістяка – від 12,1 до 12,6 % відповідно.

Більш наглядно для порівняння індексів тілобудови для жеребців різних порід представлені на рис.3, а спортивних кобил – на рис.4.

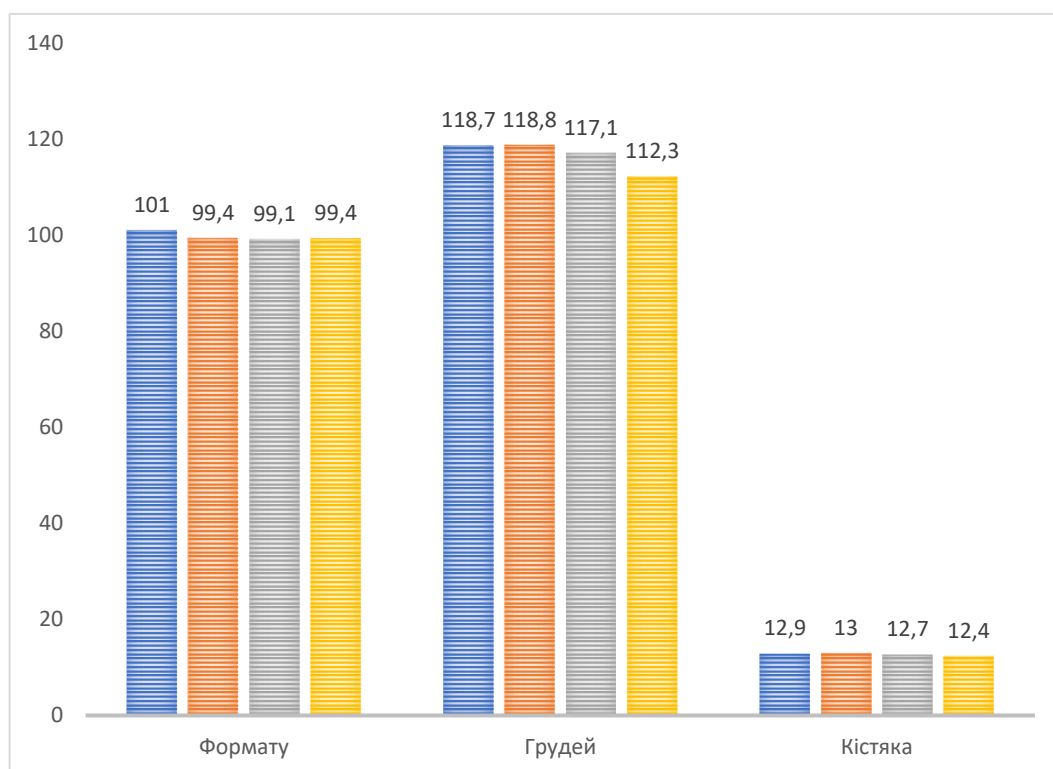

Рис.3. Індеси тілобудови спортивних жеребців (меринів)

За даним гістограми 3, індекс формату у спортивних жеребців порід ВП, ГП, ЧВП становить від 99,1 до 99,4 %, тобто менше 100,0 %, що говорить про те, що ці коні мають нерозтягнутий тулуб, тому їх краще використовувати в таких видах змагань як виїздка та конкури. Жеребці УВП мають значення цього індексу 101,0 %, і можуть використовуватися не тільки в зазначених видах спорту, але і для триборства, що робить цих тварин більш універсальними у застосуванні.

Індекс грудей більше 115,0 % встановлено у жеребців УВП, ВП, ГП – 118,7; 118,8 та 117,1 % відповідно, що вказує на більш широкогрудість тварин та їх великий об'єм легенів.

Індекс кістяка в жеребців зазначених порід коливається від 12,1 до 12,6 %, що вказує на міцність кістяка та пристосованість до різних видів спорту.

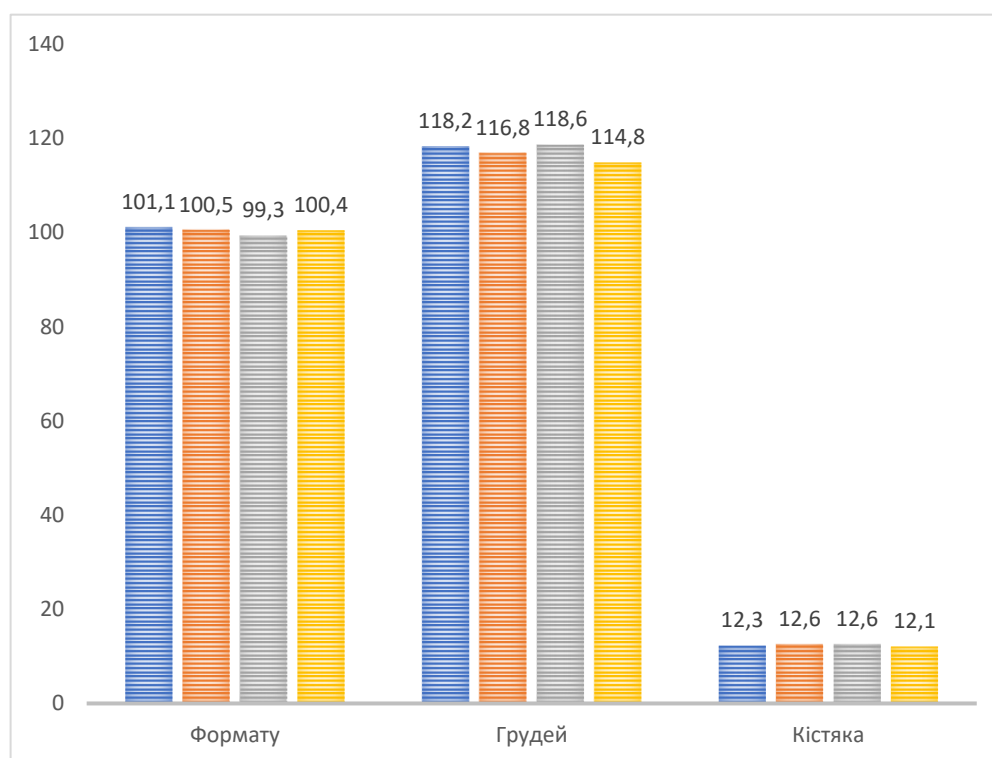

Рис.4. Індеси тілобудови спортивних кобил

За аналогічними індексами тілобудови спортивні кобили в розрізі порід також мають деякі відмінності. Так, за індексом формату більше 100,0 % мають тварини УВП, ВП, ЧВП, що вказує на досить розтягнутий тулуб та об'ємний живіт тварин.

Всі кобили, окрім ЧВП, мають індекс грудей більше 115,0 % – від 116,8 до 118,6 %, що вказує на універсальність їх використання та велику грудну клітину і інтенсивність кровообігу. Тварини ЧВП мають дещо знижений індекс – 114,8 % – що не знижує їх цінності у спортивному використанні.

Індекс кістяка у кобил, так само як і у жеребців, знаходиться на оптимальному рівні – від 12,1 до 12,6 % – що характеризує міцність їх кінцівок та достатній розвиток сухожильно-зв'язкового апарату.

Таким чином, за екстер'єром спортивні коні різних статей та порід в господарстві характеризуються придатними для класичних видів змагань.

4.3. Утримання коней

Кінноспортивна школа володіє сучасною інфраструктурою для утримання спортивних коней. Основна конюшня включає просторий предманежник, денники, а також кімнати для зберігання екіпірування та іншого обладнання. Крім того, функціонує літня конюшня на 48 денників, обладнана невеликим манежем. Окремо розташована готельна конюшня, призначена спеціально для комфортного утримання спортивних коней (рис.5).

Приміщення для утримання коней обладнані сучасною системою вентиляції, яка забезпечує належний повітрообмін, підтримуючи оптимальні температурні, вологісні та газові показники відповідно до ветеринарно-санітарних норм.

Догляд за кіньми проводиться щоденно: тварин чистять, а копита розчищають один раз на місяць.

Харчування коней організоване згідно з ветеринарними нормами та фактичною наявністю кормів, що дозволяє успішно вирощувати коней I класу. Проводиться 3-4 рази на добу, що забезпечує кращу перетравність та засвоєння речовин корму.

Рис.5. Конюшня денникового типу зсередини

Склад раціону годівлі коней в господарстві – на рис.6 та рис.7.

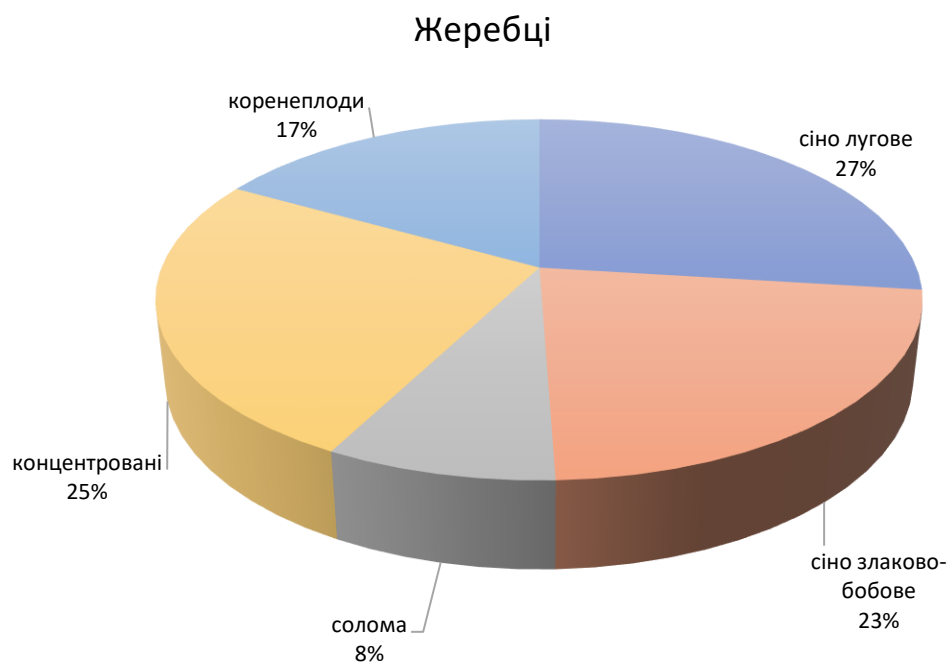

Рис.6. Структура раціону для жеребців, %

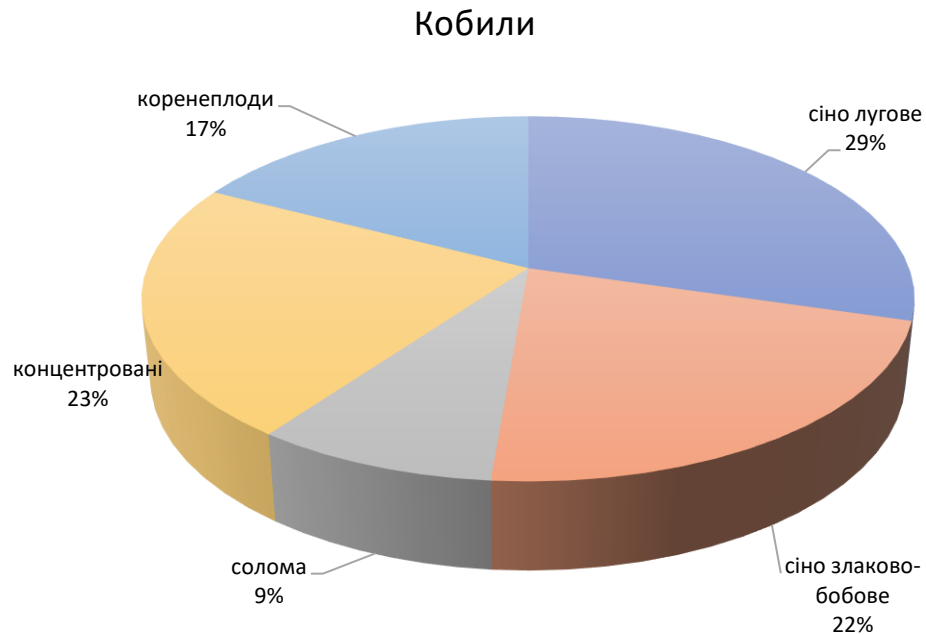

Рис.7. Структура раціону для кобил

За наведеними гістограмами (рис.6 та рис.7) слід відмітити, що основу раціону складають сіно лугове та злаково-бобове – 27,0 та 23,0 % для жеребців, 29,0 та 22,0 % для кобил відповідно. Окрім того в якості грубих кормів дають ще і солому – 8,0 та 9,0 % відповідно статі.

Концентровані в структурі раціону займають 25,0 % для жеребців та 23,0 % для кобил. Коренеплоди – по 17,0 % відповідно. В якості сокових згодують моркву, бахчеві, кормовий буряк та по можливості фрукти – яблука.

Слід відмітити, що під час напруженої роботи та тренувань коні додатково отримують тваринні білкові корми та мінеральні добавки, вітамінні препарати, премікси.

Таким чином, правильно підібране харчування є надзвичайно важливим для спортивних коней, адже воно забезпечує необхідні ресурси для активного росту, формування м'язів, кісток та інших тканин, що мають вирішальне значення для майбутньої спортивної кар'єри.

4.4. Схеми тренування коней

Усі господарства, що займаються підготовкою коней до спорту, в тому числі і кінноспортивна школа м. Дніпра, зазвичай використовують елементарні схеми тренінгу. Вони є простими, але ефективними для загального розвитку та підготовки тварини.

Такі схеми тренінгу коней базуються на принципах їх природного руху, систематичності й поступовості.

Типові елементарні схеми тренінгу коней, що використовується в даному господарстві представлено на рис. 8.

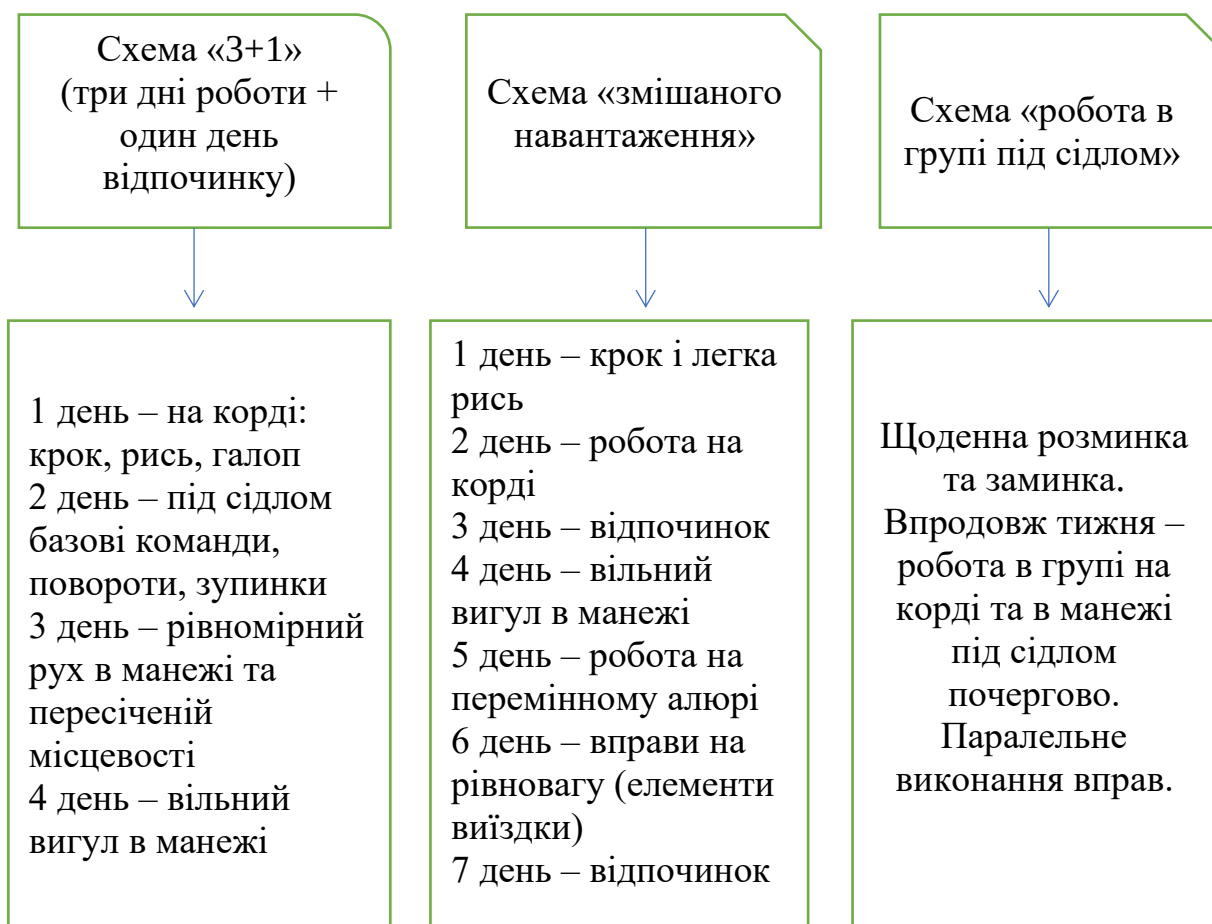

Рис. 8. Схеми тренінгу коней

Такі елементарні схеми, що використовуються в господарстві, допомагають сформувати у тварин витривалість, слухняність та здорову

психіку, тим самим створюючи базу для подальшої спеціалізованої підготовки.

Розподіл часу тренінгу коней залежить від віку, рівня підготовки, фізичного стану та напрямку підготовки (рис.9).

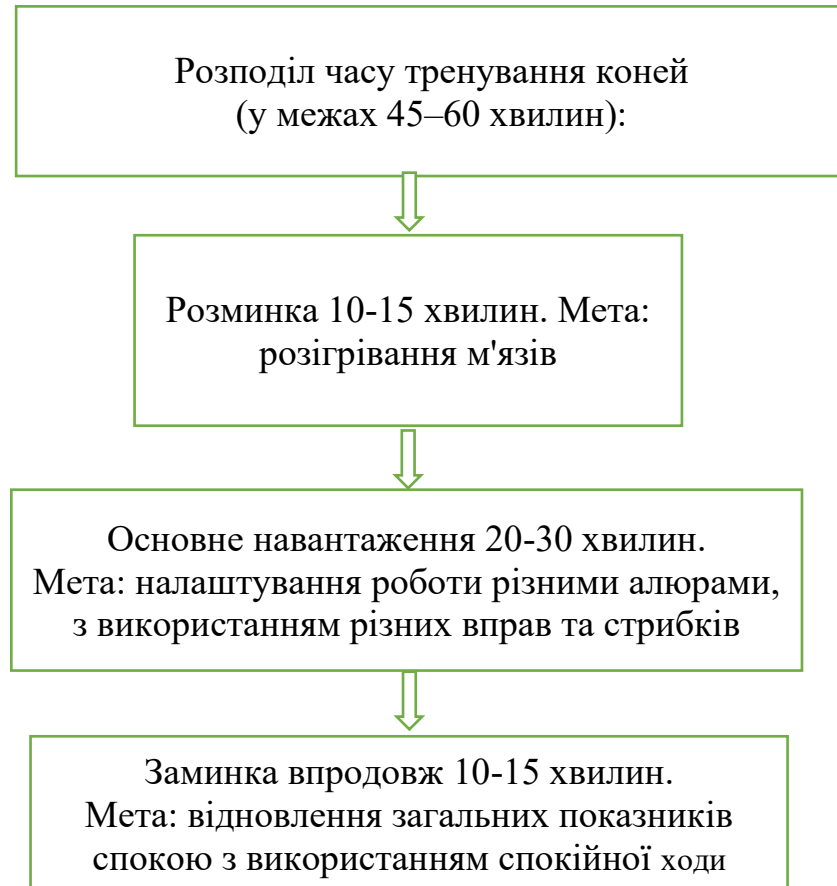

Рис. 9. Фази тренувань коней

Такий чіткий розподіл часу тренінгу (рис.9) забезпечує як фізичну, так і психічну рівновагу спортивних коней, знижує ризик отримання травм та сприяє стабільному прогресу.

До того ж такий підхід дозволяє ефективно розвивати спортивного коня без перевантажень, готуючи його до стійкої роботи в умовах змагань.

Під час тренінгу коней в господарстві використовують різноманітні засоби та амуніцію, що допомагають забезпечити безпечне та ефективне навантаження як для коня, так і для вершника. Правильно підібрана амуніція сприяє зручності, керованості та захисту тварини.

Крім звичної зброї для верхового конярства, в школі використовують додаткове приладдя, таке як ногавки, копитні чохли, спеціальні бинти, що дозволяє захистити сухожилля та самі суглоби під час стрибків.

Як додаткові засоби використовують різні попони при тренінгу на відкритому повітрі в холодну пору року (рис.10).

Рис. 10. Попони проти вітру та холоду

Таким чином, правильно підібране та налаштоване спорядження разом з організованим тренінгом – запорука безпеки, комфорту та ефективного коневикористання.

5. ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ ТРЕНІНГУ

Спортивне конярство є досить незвичною галуззю та визначити економічний ефект в грошовому виразі досить складно. Тому ефективність проведених тренувань можна оцінити за рахунок призових місць тварин в тих чи інших видах спорту (таблиця 5).

Таблиця 5.

Ефективність тренінгу

Спортивні коні	п	Прийняло участь в змаганнях		Види змагань		Отримано призових місць (1-3 ступеня)
		гол.	%	виїздка	конкур	
УВП	123	97	78,9	97	97	61
ВП	16	11	68,7	11	8	2
ГП	9	5	55,5	5	3	-
ЧВП	8	3	37,5	3	-	-

За даними таблиці 5 серед коней УВП 78,9 % прийняло участь в змаганнях по завершенню тренінгу. Серед ВП таких коней 68,7 %, ГП – 55,5 та ЧВП – 37,5 %.

На території господарства були проведені змагання з виїздки та конкуру в період вересня 2024 р. – травня 2025 року, участь в яких 100,0 % прийняли коні УВП з отриманням призових місць в кількості 61.

Серед ВП 11 коней прийняло участь у виїздки та 8 – в конкурі, а серед тварин ГП – 5 та 3 голів відповідно по видах спорту.

Коні ЧВП приймали участь тільки у виїздки – 3 голови.

Під час змагань фіксували також швидкість коней різних порід на дистанцію 1600 м залежно від віку (таблиця 6).

Таблиця 6.

Жвавісні показники коней

Показник	Коні порід			
	УВП	ВП	ГП	ЧВП
	Дворічки			
Середня жвавість, хв.с.:				
жеребці/мерини	2,20.3	2,26.8	2,30.5	2,19.2
кобили	2,18.8	2,30.4	2,27.4	2,20.6
	Трирічки			
Середня жвавість, хв.с.:				
жеребці/мерини	2,16.4	2,24.3	2,26.7	2,17.3
кобили	2,16.7	2,22.1	2,23.5	2,14.8
	Чотирирічки			
Середня жвавість, хв.с.:				
жеребці/мерини	2,12.6	2,16.1	2,18.4	2,10.7
кобили	2,11.4	2,13.2	2,15.3	2,11.6
	Старше 4 років			
Середня жвавість, хв.с.:				
жеребці/мерини	2,17.8	2,17.9	2,18.6	2,12.4
кобили	2,16.3	2,17.1	2,17.4	2,13.0

За даними таблиці робимо висновок, що під час змагань найбільші жвавісні показники фіксувалися у коней порід УВП та ЧВП, як у жеребців, так і у кобил – від 2,12.6 до 2,20.3 та від 2,11.4 до 2,18.8 у УВП, а також від 2,10.7 до 2,19.2 та від 2,11.6 до 2,20.6 хв. у ЧВП.

У коней порід ВП та ГП жвавість становила в межах 2,13.2-2,30.4 та 2,15.3-2,30.5 відповідно в розрізі порід та статей.

Такі показники жвавості дають змогу зробити висновок, що коні верхові (УВП та ЧВП), маючи великий об'єм легенів та грудної клітини,

тонкі та сухі кінцівки, відрізняються не тільки підвищеною працездатністю, але і швидкісними показниками проходження дистанції (1600м).

6. ВПЛИВ ГАЛУЗІ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

Позитивний вплив коней на екологію та навколишнє середовище взагалі полягає в тому, що коні є доброю альтернативою техніці, особливо для внутрішніх перевезень в рамках ферми. Крім того, вони можуть замінювати і сільськогосподарськ знаряддя в багатьох сферах. При цьому використання такої тяги для обробку землі та транспортування практично не спричиняє шкідливих викидів в атмосферу. На відміну від автотранспорту, тракторів і вантажівок, кінь не споживає викопного палива і не забруднює повітря продуктами згоряння. Тобто, використання коней як замінників транспорту сприяє зменшенню рівня забруднення довкілля та збереженню природних ресурсів.

Коні підтримують біорізноманіття та природні ландшафти своєю присутністю. Контроль над надмірним зростанням певних видів рослинності, запобігання заростанню відкритих територій – все це є функціональною метою використання коней. Регулярний випас забезпечуючи сприятливі умови для проживання різних видів птахів, комах і дрібних ссавців.

Конярство є єдиною галуззю, яка не має досить великого впливу на навколишнє середовища з огляду на те, що навіть гній від коней не такий «небезпечний» для ґрунтів у вигляді добрива, як від інших сільськогосподарських тварин (свиней, птиці). Кінський гній є цінним органічним добривом, яке збагачує ґрунт поживними речовинами.

Однак, як і всі галузі сільського господарства, вирощування коней має також і свій негативний вплив на навколишній світ. Якщо використовується випас коней, то це є поганим для ґрунту, так як він трамбується, а часте пересування груп тварин може призвести до ущільнення ґрунту, що погіршує водопроникність і знижує родючість. Крім того, у районах з високою щільністю пасовищ, де випасають коней, може спостерігатись ерозія ґрунтів.

Під час випасу не тільки трамбується ґрунт, але і витоптується рослинність. Під час інтенсивного випасу коні можуть знищувати природну

рослинність, змінюючи видовий склад рослин і впливаючи на харчові ланцюги, що також має свій вплив на екологічну ситуацію.

Коні як і усі тварини потребують води. Якщо стайні чи загои для коней розташовані поблизу водойм, можливе потрапляння продуктів їх життєдіяльності у воду, що може викликати потенційне її забруднення.

Таким чином, вплив коней на навколишнє середовище має комплексний характер і залежить від масштабів та інтенсивності використання цих тварин. При дбайливому підході та рівномірному плануванні роботи конейферми можуть гармонійно вписуватись у природне середовище, не створюючи умови для забруднення навколишнього світу.

7. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Надзвичайно важливою складовою безпечної роботи з тваринами, в тому числі з кіньми, є охорона праці. Оскільки коні – це досить великі й сильні тварини живою масою 400 кг і вище, робота з ними пов'язана з підвищеним ризиком травм. Тому велике значення має організація безпечного робочого простору персоналу. Для цього у стайнях, денниках та на тренувальних майданчиках мають бути передбачені зручні та безпечні умови для працівників і тварин. Поверхні (підлога, коридори тощо) мають бути неслизькими, добре освітленими та чистими, а зони руху тварин повинні бути огорожені, а аварійні виходи – завжди вільними.

В господарстві велику увагу приділяють підготовці персоналу. А саме: усі працівники повинні проходити інструктаж з охорони праці, необхідно мати навички поводження з кіньми, знати поведінкові особливості тварин, особливу увагу приділяють навчанню першій допомозі у випадку травм.

Крім того, в кінноспортивній школі передбачені засоби індивідуального захисту для персоналу. Також є робочий одяг: міцне взуття із захистом, шолом, рукавички, щільний одяг, а для вершників і тренерів – спеціальні захисні жилети.

Сама робота з кіньми потребує дотримання таких вимог, як: заборонено наближатися до коня ззаду або з несподіваного боку, під час догляду чи сидіння кінь має бути прив'язаний або втриманий, будь-які дії повинні виконуватись спокійно й впевнено, без різких рухів або криків.

Слід звернути увагу, що якщо бачите неадекватну або агресивну поведінку коня, то не можна підходити до збудженої тварини без досвідченого супроводження. Коня заспокоюють спокійним тоном, не роблячи різких рухів, а при загрозі удару або нападу – треба відійти на безпечну відстань і повідомити керівника.

Ветеринарна та санітарна безпека також має неабиякий вплив на

ефективність галузі: профілактика зоонозів, дотримання чистоти в місцях утримання коней, регулярні огляди коней ветеринарами.

Робота з цими великими тваринами може стати небезпечною у випадках стресу, поранення, пожежі, стихійних лих або раптових реакцій коня.

Якщо у стайні або в денниках є пожежа або задимлення працівники також мають володіти навичками гасіння та мати евакуаційний план для як для людей, так і для самих тварин. З цією метою в підприємстві проводять інструктажі, ознайомлюють персонал з планом дій у разі пожежі, роботи з вогнегасниками, що розташовані в стайні, пожежною сигналізацією тощо.

У разі стихійного лиха коней заборонено залишати без нагляду в зонах ризику, а забезпечити їх евакуацію. При цьому тварин виводять по черзі, використовуючи чіткий маршрут.

Кінноспортивна школа має обов'язкове обладнання зв'язком (рації, телефони), усі працівники ознайомлені з номерами екстрених служб, в кожному приміщенні є інструкція дій у надзвичайних ситуаціях на видному місці.

Таким чином, підприємство своєчасно проводить навчання персоналу щодо умов догляду та утримання за кіньми, маючи чіткий алгоритм дій у надзвичайних ситуаціях, що дозволяє знизити ризики для людей і тварин.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

1. Спортивна школа є провідним закладом для підготовки спортсменів. Заклад здійснює вирощування та підготовку коней верхових порід для участі у змаганнях з класичних видів кінного спорту.

2. Кінноспортивна школа володіє сучасною інфраструктурою для утримання спортивних коней. Основу раціону складають сіно лугове та злаково-бобове – 27,0 та 23,0 % для жеребців, 29,0 та 22,0 % для кобил відповідно. Концентровані в структурі раціону займають 25,0 % для жеребців та 23,0 % для кобил. Коренеплоди – по 17,0 % відповідно. Під час напруженої роботи та тренувань коні додатково отримують тваринні білкові корми та мінеральні добавки, вітамінні препарати, премікси.

3. Загальна кількість коней у господарстві становить 169 голів, з них 156 – представники верхового та напівкровоного типу. Найбільшу частку займають коні УВП – 78,85 %. ЧВП становить 5,13 %. Серед іноземних порід в підприємстві представлені коні ВП – 10,26 % та ГП – 5,77 %.

4. Коні верхової та напівкровоної категорії в господарстві мають всі риси екстер'єру, що задовольняють європейським вимогам до тварин спортивного напрямку. Найвищими кіньми в господарстві є жеребці породи ВП (172,0 см), а найнижчими на зріст – жеребці ЧВП (166,4 см). Кобили ВП на зріст 167,3 см, тоді як ЧВП – 159,8 см. Жеребці УВП та ГП на зріс – 168,0 та 170,4 см. Кобили відповідно мають висоту в холці – 163,5 та 163,9 см.

5. Найкоротший тулуб мають тварини ЧВП – 165,4 см у жеребців та 160,5 см у кобил. Тварини ВП та ГП за показником довжини тулуба мають такі проміри, як жеребці – 170,9 та 168,9 см, а кобили – 168,1 та 162,7 см відповідно. Найдовшим тулубом в господарстві характеризується конепоголів'я УВП – 169,7 у жеребці та 165,3 см у кобил. Вестфальці мають найглибші груди. Коні чистокровні характеризуються найвужчими грудьми – 186,9 у жеребців та 183,4 см у кобил. Українські та ганноверські коні – мають приблизно схожі показники обхвату грудей – 199,4 і 199,6 см у

жеребців та 193,2 і 194,3 см у кобил відповідно.

6. Спортивні жеребці (мерини) мають індекси будови наступні: формату від 99,1 до 101,0 %, грудей – від 112,3 до 118,8 %, кістяка – від 12,4 до 13,0 % в розрізі порід. Для спортивних кобил розподіл наступний: формату – від 99,3 до 101,1 %, грудей – від 114,8 до 118,6 %, кістяка – від 12,1 до 12,6 % відповідно.

7. Для тренінгу господарство використовує елементарні схеми, що допомагають сформувати у тварин витривалість, слухняність та здорову психіку, тим самим створюючи базу для подальшої спеціалізованої підготовки. Чіткий розподіл часу тренінгу забезпечує як фізичну, так і психічну рівновагу спортивних коней, знижує ризик отримання травм та сприяє стабільному прогресу.

8. Серед коней УВП 78,9 % прийняло участь в змаганнях по завершенню тренінгу. Серед ВП таких коней 68,7 %, ГП – 55,5 та ЧВП – 37,5 %.

9. 100,0 % коні УВП прийняли участь в змаганнях з виїздки та конкуру з отриманням призових місць в кількості 61. Серед ВП 11 коней прийняло участь у виїздки та 8 – в конкурі, а серед тварин ГП – 5 та 3 голів відповідно по видах спорту. Коні ЧВП приймали участь тільки у виїздки – 3 голови.

Пропозиції

1. Проводити тренінг коней верхових та напівкровних порід, чергуючи схеми та види навантажень, що дасть змогу сформувати бажані ознаки в подальшому.
2. Використовуючи загальноприйняті схеми тренінгу проводити паралельно роботу з навчання коней лікувальній верховій їзді, що розширить спектр наданих послуг школи.

Список літератури:

1. Andriichuk, A., Tkachova, I., Tkachenko, H., & Kurhaliuk, N. (2013). Прооксидантний і антиоксидантний баланс крові коней української верхової породи в динаміці фізичних навантажень. *Biosystems Diversity*, 21(1), 20–27.
2. Aranda-García, S., Iricibar, A., Planas, A., Prat-Subirana, J. A., & Angulo-Barroso, R. M. (2015). Comparative Effects of Horse Exercise versus Traditional Exercise Programs on Gait, Muscle Strength, and Body Balance in Healthy Older Adults. *Journal of Aging and Physical Activity*, 23(1), 78–89.
3. Art, T., & Van Erck, E. (2008). What do we know about the poor performance horse? *The Acute Poorly Performing Sport Horse*, 13–37. Wageningen Academic Publishers.
4. Belikova, E., Tkachova, I., & Kunets, V. (2019). Вплив тракененської породи на формування української теплокровної породи коней. *The Scientific and Technical Bulletin of the Institute of Animal Science NAAS of Ukraine*, 121, 60–75.
5. Burkett, D. Louise. (1922). *Horseback riding: a practical guide for beginners, containing brief and helpful hints on how to ride a horse, riding equipment and the acquirement of skill and good form in riding* / by Dorothy Louise Burkett.
6. Butkiewicz, M. L. (2022). Stress levels in veterans with PTSD and equines during therapeutic horseback riding. <https://doi.org/10.32469/10355/91558>
7. Costa, L.R.R. (2017). History and Physical Examination of the Horse. *Manual of Clinical Procedures in the Horse*, 27–58.
8. F. Jansen, J. Van der Krogt, K. Van Loon, S. Quanten, D. Berckmans, M. Guarino, and V. Avezzi. Quantification of negative mental status of a horse during physical activity (Кількісна оцінка негативного психічного статусу коня під час фізичного навантаження) // BOOK CHAPTER published 24 October 2008 in *The acute poorly performing sport horse*, 173-174.

9. Jang Chang-Hyun, & Shin, seung-yun. (2015). Comparison of Energy Expenditure for Walking Steps of Horse and Physical Activity Assessment Instruments in Horse Riding Exercise. *Exercise Science*, 24(4), 343–348.
10. Jansen, F., Van der Krogt, J., Van Loon, K., Quanten, S., Berckmans, D., Guarino, M., & Avezzù, V. (2008). Quantification of negative mental status of a horse during physical activity. *The Acute Poorly Performing Sport Horse*, 173–174.
11. Jeong Tae-woon, Park,Je-Young, TeaSoo Kim, & Jo Hyo-gu (2016). The Effects of Therapeutic HorseRiding Activities to Balance of the Children with Cerebral Palsy. *Journal of Adapted Physical Activity and Exercise*, 24(1), 111–121.
12. Jun-Ggeun Park, Seung-Yun Shin, Han-Ju Ahn, Chang-Hyun Jang. Comparison of Energy Expenditure for Walking Steps of Horse and Physical Activity Assessment Instruments in Horse Riding Exercise. *Exercise Science* 2015;24(4), 343-348.
13. Lee Jong-gu, Jo Hyo-gu, Han Deok-hyeon, & Jeong Tae-un. (2015). The Influences of Therapeutic HorseRiding Program on Psychology of the Children with ADHD. *Journal of Adapted Physical Activity and Exercise*, 23(4), 141–152.
14. Nedosekov, V. V., & Krytsia, Y. P. (2021). Welfare problems of horses. *Naukovì Dopovidì Naciònal'nogo Unìversitetu Bìoresursiv ì Prirodokoristuvannâ Ukraïni*, 2(90).
15. Niskanen, M. (2023). The prehistoric origins of the domestic horse and horseback riding. *Bulletins et Mémoires de La Société d'anthropologie de Paris*, 35(1).
16. Renata Urban. Degree of interest in horse-back riding therapy interventions for patients with neurocognitive disorders: a quantitative analysis of literature in online scientific databases. *Physical Activity Review*, 2019, Vol. 7, 240-248.

17. Sarbash D., Slusarenko D., & Sinyagovskay K. (2019). Ламініт коней (діагностика та лікування). Ветеринарія, технології тваринництва та природокористування, (3), 154-161.
18. Schneider, K. (2022). Physical Activity and Sedentary Activity. Physical Activity and Sedentary Activity. <https://doi.org/10.4324/9780367198459-reprw78-1>
19. Tkachova, I. V. (2018). Ефективність схрещування української верхової породи коней. Science NAAS of Ukraine, 120, 142–152.
20. Urban, R. (2019). Degree of interest in horse-back riding therapy interventions for patients with neurocognitive disorders: a quantitative analysis of literature in online scientific databases. Physical Activity Review, 7, 240–248.
21. Yoon Sang-taek, & Park Byeong-hun. (2013). The Impact Horse Riding Exercise Program has on Adults with Intellectual Disability in Physical, Psychology factors, Social factors of Disabled. Journal of Adapted Physical Activity and Exercise, 21(1), 81–95.
22. Винярска, А. В. (2013). Порівняльний аналіз епізоотологічної ситуації щодо кишкових гельмінтозів примітивних порід коней. Вісник Полтавської Державної Аграрної Академії, 1, 124–127.
23. Джи, ЕК (2022). Динамика кобылы и жеребенка. Фрейзер, «Поведение и благополучие лошади», 138–146.
24. Єгоров Б.В., & Цюндик О.Г. (2017). Біологічна оцінка комбікормів-концентратів для тренуваних і спортивних коней. Зернові продукти та комбікорми, 17(1).
25. Ильін, А. Н., Хомподоева, У. В., & Иванов, Р. В. (2018). Physical activity of the young stock of Yakut horse breed in conditions of stationary keeping. Horse Breeding and Equestrian Sports, 3, 25–26.
26. Kabasova, I. & Petryshko, M. (2021). Вплив системи тренінгу, що спрямована на підвищення стресостійкості, на економічну ефективність підготовки спортивних коней. Ветеринарія, технології тваринництва та природокористування, (8), 12-17.

27. Лесновська О.В. Efficiency of alfalfa granulated feed additive in balanced ration of Ukrainian Riding Horse. O.V. Lesnovskaya, K.D. Dynnikova, L.V. Karlova. Ukrainian Journal of Ecology, 2020, 10(3), 173-180.

28. Марчик В.І., & Мінжоріна І.Л. (2016). Фізичні навантаження у підвищенні резистентності до простудних захворювань. Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка.

29. Петрушко М.П. & Кабасова І.О. (2018). Взаємозв'язок типу вищої нервової діяльності з роботоздатністю спортивних груп конкуренції. Вісник Полтавської державної аграрної академії, 1, 112–114.

30. Черний, Н., Мачула, О., Крилова, А., Антоненко, П., та Вороняк, В. (2017). Гематологічні та біохімічні показники крові коней української верхової та тракенської порід. Науковий вісник ЛНУ ветеринарної медицини та біотехнологій. Серія: Ветеринарні науки , 19 (73), 118-121.